

Saiko Haider sittenkään murskavoittoa?

Itävallan parlamenttivaalien tulos oli Helsingin Sanomien viime lokakuun 4. päivän pääuutinen. Etusivun neljän palstan otsikko kertoi dramaattisesti: ”Itävaltalaiset antoivat äänensä äärioikeistolle”, ”Haiderin FPÖ:lle murskavoitto Itävallan vaaleissa”, ”Demareiden kannatus alhaisimmillaan sodan jälkeen”. Ulkomaan osasto jatkoi kuudella palstalla: ”Haiderin vapauspuolueelle äänivyöry Itävallan vaaleissa”, ”Demareiden ja konservatiivien hallitusohjelma murui, nyt kolme tasavahvaa puoluetta”¹.

Kun uutisjournalismi antaa merkityksiä maailman tapahtumille, otsikointi on vahvassa asemassa. Otsikon koko ja sen sijainti lehden uutispaikkojen hierarkiassa kertovat lukijalle uutisen tärkeydestä. Otsikoinnin yleistävä puhe- ja liioitteleva retoriikka tarjoavat mallin sisällöllisestä tulkinnasta. Vahvojen geneeristen konventioiden mukaan uutisen otsikossa kerrotaan myös tärkein informaatio sisältö – tai minkä halutaan näyttävän sellaiselta. Otsikon tärkeys korostuu myös sen vuoksi, että suurelle osalle lukijoista sen tarjoamat viestit riittävät, eikä uutista lueta sen pidemmälle. Itävallan vaaliuutiseen lähemmin tutustuneet saattoivat yllättyä. Etusivun otsikon itävaltalaiset olivatkin vain 27,2 prosenttia äänestäneistä ja 22,1 prosenttia kaikista äänioikeutetuista. Itävallan Vapauspuolueen saama äänivyöry ja murskavoitto oli vain 5 prosenttia äänestäneistä. Kaikkien äänioikeutettujen tasolla laskettuna äärioikeiston saama kannatuksen lisä jäi äänestysprosentin huomattavan laskun vuoksi vain 2,6 prosenttiyksikön suuruiseksi. Helsingin Sanomien otsikointi antaa siis varsin harhaanjohtavan kuvan todellisesta vaalituloksesta.

Vaaliuutisten ohella esimerkin tapainen yleistäminen on tullut tutuksi lisääntyvässä gallupjournalismissa. Yleistäminen on kielellinen strategia, jolla jonkin mielipiteen tilastollista yleisyyttä kuvaava tulos saadaan näyttämään kaikkien yhteiseltä mielipiteeltä. Yleistävä diskurssi käyttää tavallisimmin otsikon subjektina tutkimuksen kohteena olevaa kollektiivia, kuten Suomi, suomalaiset, naiset, miehet, kansa tai kansalaiset. Tässä muutamia suomalaisesta valtalehdistöstä poimittuja esimerkkejä yleistävistä gallupotsikoista: ”Suomalaiset epäilevät yhä EMUA”, ”Suomalaiset laiskoja rakastajia”, ”Mies ei tee uhrauksia ympäristölle”, ”Kiinnostarelle ei yksi mies riitä”, ”Kansa vastustaa uutta dynoimaa” ja ”Äidit välttelevät Internetiä”.

Haiderin vapauspuolueelle äänivyöry Itävallan vaaleissa

Demareiden ja konservatiivien hallituspohja murtui, nyt kolme tasavahvaa puoluetta

Itävallan

vaalit

	1995	1999
SPÖ	36,3	33,4
ÖVP	28,3	26,9
FPÖ	22,2	27,2

HEIKKI AJTTOKOSKI
Helsingin Sanomat

Wii V laulussa keuhkot sun-
nuntana poliittinen maanjäristys,
kun Jörg Haiderin johtama lämpö-
oikeistolainen vapauspuolue FPÖ
suvi parlamenttivaaleissa nautti
rosvoksi suuren suosion.
FPÖ:n suuntatilan alustaa-
vire virallisen tuloksen mukaan
27,2 prosenttia äänistä eli viisi
prosenttia enemmän kuin edellis-
vaaleissa vuonna 1995. FPÖ nousi
noin konservatiivien kannan-
pohjasta ÖVP:n ohia. ÖVP oli
sääntöä 26,9 prosenttia äänistä.
Vaalien suurtaivasta oli Itä-
valdella Viktor Klima johtama
demokratia SPÖ, vaikka se py-
yvästi suurempaa puoluetta.
SPÖ:lle ennakkoarvio 13,4 prosen-
tin äänisaosta, mikä merkitsi
viiden prosentin menetyksiä.
SPÖ:n kampania on nyt alhais-
suomittu lähtökäsiä odotajille-
sestä hiettestä. Demarit ovat
eläet viime suodokymmentä
vuotta.

Jörg Haider

Itävallan liittokansler Viktor Klima kivi suuntatansa äänestämässä Schwabachissa vanhaan Sojap Kliman kanssa. Myös kansler
Gnelli taas ja Kertu poikaväit omiaan.

HELSINGIN SANOMAT 4.10.1999

Suuremman tai pienemmän enemmistön – joskus myös selvän vähemmistön – mielipide tai muu ominaisuus yleistetään tällaisissa otsikoissa koko kollektiivin ominaisuudeksi. Vahvin yleistys on sellainen, jossa mielipiteen subjekti esitetään yksikön nominatiivissa (mies, suomalainen, kiinatar). Tällainen esitystapa ympäristömielipiteitä koskevassa esimerkkiotsikossa tarjoaa tulkin-
taa, jonka mukaan itsekeskeinen välinpitämättömyys ympäristöongelmista kuuluu miehen lajityyppiseen olemukseen. Samalla se antaa ymmärtää naisten mielipiteiden olevan päinvastaisia.

Yleistäessään kiinalaiset tai itävaltalaiset tietynlaisiksi, otsikko on suomalaisen lukijan näkökulmasta lähinnä epätarkkaa tai virheellistä informaatiota. Mutta kun otsikko kertoo suomalaisten olevan tällaisia tai tuollaisia, se asettaa suomalaisen lukijan vertailutilanteeseen. Yleistävä otsikko saattaa vahvistaa tai horjuttaa uutisen lukijan, katsojan tai kuulijan mielipidettä riippuen siitä, onko hän otsikossa mainitun kansan, suomalaisten, naisten, miesten, nuorten tai keski-ikäisten kanssa samalla vai eri kannalla. Kyse on identiteetin vahvistamisesta tai murentamisesta: naiseudesta ja miehuudesta, tai kuulumisesta kansaan, suomalaisiin.

Kun uutisjournalismi yleistää mielipidemittausten tuloksia kaikkia koskeviksi, se ei puhuttele vain suurta yleisöä, vaan myös yhteiskunnan poliittisia ja taloudellisia päättäjiä. Yleisellä mielipiteellä on poliittista velvoittavuutta. Ja

kun otsikko kertoo kansan vaativan tai vastustavan jotakin poliittista päätöstä se tulee vedonneeksi demokratian perusvoimaan, kansan tahtoon. Vaikka yleistävillä ja muuten harhaanjohtavilla uutisotsikoilla saattaakin olla poliittisia vaikutuksia, ne tuskin kovin usein ovat tietoista poliittista vaikuttamista. Pikemmin kyse on ammattitaidon puutteesta tai välinpitämättömyydestä. Ehkä ilmeisin diagnoosi on kuitenkin "tabloidisaatioksi" kutsuttu oireyhtymä.

Näyttää siltä, että laatulehtienkin journalismi on sanomassa irti yleisön kanssa tekemäänsä sopimusta uutisten luotettavuudesta. Vai olisiko kyse vain sen artikkelin purkamisesta, jossa sovitaan otsikoinnin periaatteista? Journalismin ehdottama artikkelin uusi muotoilu näyttää johtavan siihen, että otsikko ei enää kerrokaan uutisen pääsisältöä tai tulkintaa siitä. Otsikko on pikemminkin mainoslause, jolla houkutellessa yleisöä lukemaan, kuuntelemaan tai katsomaan uutista.

Pertti Suhonen
Professori, Tampereen yliopisto

Viite

- 1 Käsittelen aihetta laajemmin artikkelissa Gallupjournalismi kansaa edustamassa. Yhteiskuntapolitiikka 65(2000):1

© Jukka Male

MIHRIE QER KINI. Miinaräjähdyksessä Shtimessä 12.6.1999, Naton jo ollessa Kosovossa.

Mihrie oli yrittänyt estää veljeään leikkimästä kotipihalta löytyneillä miinoilla, joista toinen räjähti 13-vuotiaan veljen käsissä. Poika menehtyi.

Mihriellä vammoja käden lisäksi myös lantiossa ja jaloissa.

Kosovo, kesäkuu 1999.